

חרבות ברזל – פיצוי לעסקים, מהם הסממנים ל"סניף"?

הכותב: רו"ח רונית בר-ארצי, חיבה, אלמקייס, כהן פתרונות מיסוי בע"מ

במלחמת "חרבות ברזל" פעילותו הכלכלית של המשק הישראלי כולו נפגעה למשך תקופה ממושכת, ונקבע כי יש לפצות עסקים באזורים שונים בכל הארץ. בפעם הראשונה, לצורך קביעת פיצויי מלחמה בגין נזקים עקיפים, חולקה מדינת ישראל ל-3 אזורים גאוגרפים, כשבכל אזור נקבעה דרך שונה, אחת או יותר, לעיתים לפי בחירת הניזוק, לקביעת הפיצוי בגין נזקי המלחמה שנגרמו לניזוקים שעסקם מצוי בו.

עסקים בכל הארץ, בגבולות מחזורי העסקאות שנקבעו (12,000 ₪ עד 400 מיליון ₪), שחוו ירידת מחזורי הכנסות בשיעור של מעל 25% (למדווחים דו חודשי מעל 12.5%) זכאים לפיצוי בגין החזר חלקי בלבד של הוצאות העסק בהתאם לחוק התכנית לסייע כלכלי (הוראת שעה - חרבות ברזל), התשפ"ד-2023 (להלן - "מסלול ההוצאות המזכות") (ראו מבזק מס מס' 992 מיום 16.11.2023).

לעסקים ב"אזור המיוחד", בהתאם לרשימת היישובים בתוספות 2 עד 4 שנקבעו בתקנות מס רכוש וקרן פיצויים (נזק מלחמה ונזק עקיף) (חרבות ברזל) (הוראת שעה), התשפ"ד-2023 (להלן - "מסלולי האזור המיוחד"), נקבעו מספר מסלולים לבחירת הניזוק, או בהתאם לאופי עסקו (מסלול שכר, מסלול מחזורים) (פיצוי בגין אובדן רווחים), מסלולי חקלאים – בחלוקה לפי מיקום השטחים החקלאיים), לרבות הזכות לבחור במסלול ההוצאות המזכות (ראו מבזק מס מס' 993 מיום 23.11.2023).

לעסקים ב"יישובי ספר" כהגדרתם בהודעות בדבר יישובי ספר - "מסלול אדום" לפיצוי בגין אובדן רווחים בגין הנזק הממשי שנגרם להם, לרבות הזכות לבחור באחד מסלולים האחרים (מסלול הוצאות מזכות או מסלולי האזור המיוחד).

מורכבות זו של קביעת הזכאות לפיצויים, מקבלת משנה תוקף כאשר מדובר בעסקים הפועלים באמצעות "סניפים", להם פעילות באזורים שונים בארץ. לדוגמא, חברה בעלת רשת של חנויות אופנה, שהנהלה שלה בתל אביב, ולה 3 חנויות: בתל אביב, בבאר שבע ובאשקלון (שהוכרזה כ"יישוב ספר" למשך שנה עד 7.10.2024).

בגין הסניף בתל אביב זכאית החברה לפיצוי בהתאם למסלול ההוצאות המזכות בלבד, לסניף בבאר שבע זכאית החברה לפיצוי בהתאם למסלולי האזור המיוחד או מסלול ההוצאות המזכות, ואילו לסניף באשקלון החברה רשאית לפיצוי בהתאם לאחד המסלולים (אדום, אזור מיוחד או הוצאות מזכות) על פי בחירתה.

הדוגמה ממחישה את מורכבות החישובים. עם זאת, במציאות הכלכלית, כאשר לעסק פעילות באזורים שונים בארץ, עולה השאלה העיקרית - מהו סניף? והאם ניתן לראות בכל פעילות המתבצעת באזורים שונים בארץ כפעילות של "סניף" כך שלעמדת קרן הפיצויים יהיה זכאי כל סניף לפיצוי בהתאם למקום הפעילות?

נציין כי המונח "סניף" הינו מונח כלכלי המשקף פעילות כלכלית באזור גאוגרפי מסוים ואינו בהכרח מושג משפטי. במובן "הרגיל" כולנו נסכים כי חנות/ משרד/ מסעדה וכיו"ב בהם ניתן שירות ללקוחות או נמכרים טובין, מהווה "סניף".

מה שהופך אותם באופן כה ברור ל"סניף" של העסק, הוא עצם העובדה כי מתבצעת בהם פעילות כלכלית עסקית וכן שפעילות זו נעשית אל מול לקוחות העסק. לפיכך, מקום בו מתבצעת פעילות כלכלית עסקית ו/ או יחסי גומלין מול לקוחות ניתן לראות בכך את מקום העסק או ה"סניף".

השאלה מהי פעילות עסקית המגיעה כדי "סניף" נדונה בפסק דין ע"מ 1104-09 אדרי מדיה גרופ בע"מ (להלן - "אדרי") נ' מנהל מס רכוש וקרן פיצויים. אדרי הינה חברה העוסקת בפרסום חוצות והגישה תביעה לפיצויים בשל נזקי מלחמת לבנון השנייה (ראו מבזק מס' 376 מיום 25.11.2010).

התקנות בתקופת מלחמת לבנון השנייה התיירו פיצויים לניזוקים באזורים שהוגדו, באזור הצפון בלבד, ואילו משרדי אדרי היו בתל אביב.

אדרי חתמה בספטמבר 2005 על הסכם עם רכבת ישראל, לפרסום בתחנות הרכבת וברכבות בכל הארץ. בשל החשש לפגיעה ברכבות בתקופת מלחמת לבנון השנייה, לא פעלו תחנות הרכבת והרכבות באזור הצפון וכתוצאה מכך ניזוקה אדרי מאובדן הכנסות ורווחים. אדרי טענה כי אמנם משרדיה באזור המרכז, אולם פעילותה העסקית היא כלל ארצית, וכיוון שפעילותה באזור הצפון שהושבתה (9 תחנות מתוך 29) היא זכאית לפיצויים. בית המשפט דחה את תביעת אדרי לפיצויים בהסתמך על הלכת גני חוגה (בג"ץ 8803/06 גני חוגה בע"מ נ' שר האוצר), שם נקבעה ההלכה כי בשונה מנזק ישיר לנכס, נזק עקיף יהיה בר פיצוי רק אם הנכס מצוי בתחום יישוב ספר. רק עסקים המצויים בתחום אזור ההגבלה, שהוגדר כ"יישוב ספר" זכאים לפיצוי.

בית המשפט דחה את טענת אדרי כי יש לראות בשלטי החוצות שלה בצפון כמקום העסק/ סניף וקבע: "מקובלת עלי לחלוטין עמדתו של המשיב, כי על מנת להיות זכאי לפיצוי בגין נזק אשר אירע באיזור ההגבלה, הרי שלא די בניזוק אשר נכס שלו מצוי באיזור ההגבלה, אלא מדובר בניזוק שעסקו מצוי באיזור ההגבלה...."

מדובר, כאמור, בחברה אשר מקום מושבה הוא בת"א, משרדיה מתנהלים שם, עסקיה מתבצעים שם על פי עדותה בפני הוועדה, החשבונות מוצאות משם וההתקשרויות לשם ביצוע הפרסומים השונים מתבצעות אף הן בת"א....

אינני רואה גם מקום לטענה כי יש לראות בכל מקום בו מוצב שלט פרסום, כלומר בכל תחנת רכבת בצפון, כסניף של המערערת. פרשנות זו הינה מרחיקת לכת ואיננה עולה אף היא בקנה אחד עם הרציונל העומד מאחורי הפיצוי המוענק על פי הוראות השעה.

יתרה מזאת, אין לראות בשלט כסניף בדרך כלשהי גם לגופו של עניין.

"...לסניף יש תכונות של פעילות הנגזרת מהעסק העיקרי, כגון סניף של סופרמרקט או סניף של חברה להשכרת רכב".

פסד דין אדרי אמנם דחה את תביעת החברה לראות בפעילות הפרסום שלה כטענתה, כ"סניף" כיוון שקבע ששלט חוצות אינו מהווה "סניף" וכי פעילות אדרי למכירת שטחי פרסום מתבצעת במשרדיה בתל אביב ולא בשלטי החוצות בצפון, ואמנם לא כל שלט חוצות עשוי להיחשב "סניף". עם זאת, בתווך שבין הקצוות - בין סניף של סופרמרקט, שברור שהוא מהווה "סניף", לבין שלט חוצות, שאינו מהווה "סניף" כפי שנקבע כאמור, קיים מנעד רחב של פעילויות עסקיות, שמתבצעות באזורים שונים ולא במקום אחד, ועשויים בהחלט להיחשב כפעילות בסניפים. פעילות זאת ניתן לבחון במבחנים שונים על מנת להחליט האם מדובר אכן בסניף של העסק או שהיא חלק מהפעילות הכוללת של העוסק ותייחס למקום בו פועל העסק המרכזי או המשרד הראשי של החברה, לפי העניין.

ניתן לבחון שאלה זו בהתאם למספר מבחנים שונים, כדלקמן:

היכן מתקיימים יחסי הגומלין מול לקוחות, לרבות, מקום ההתקשרות עם הלקוחות, מקום נתינת השירות, המקום בו עשוי להתקיים קשר מול הלקוח.

מקום ייצור מוצרי העסק המהווים את מקור ההכנסה (ראה פסק דין ע"מ 13-12-23693, נגב מינרלים). מקום מתן השירות. לדוגמה, רופא שיניים בעל מרפאה בתל אביב, הפועל יום בשבוע במרפאה בבאר שבע.

מקום בו מתבצעת פעילות עסקית משמעותית, כדוגמת פרויקט הקמה הנבנה על ידי העוסק כקבלן ביצוע, החשופים לסיכון מלחמה מוגבר, עשוי להיחשב מקום עסק או "סניף" - וכלשון בית המשפט בפסק דין אדרי (בהתאם להלכת גני חוגה):

"מתקיים בהם אותו סממן של נטילת סיכון מתמשך הנובע מעצם קיומו של העסק באיזור הספר ובאיזור ההגבלה".

לפיכך, טרם הגשת התביעה לפיצוי באחד המסלולים המפורטים כאמור לעיל, על כל עסק בו מתנהלים סניפים באזורים שונים בארץ לבחון את רמת הפגיעה בהכנסות ורווחי העסק וסניפיו בהתאם למסלול המתאים בו עליו להגיש את התביעה לנזק עקיף.

למשרדנו התמחות רבה וניסיון קודם בכל הקשור במענקי קורונה ומלחמה.